

Тезаурус MeSH як основа лінгвістичного забезпечення АБІС медичних бібліотек

*Тетяна Павленко, зав. відділом інформаційних технологій і комп'ютерного
забезпечення Наукової бібліотеки ХНМУ*

Активне впровадження в практику роботи бібліотек нових технологій пред'являє до лінгвістичного забезпечення (ЛЗ) автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем (АБІС) високі вимоги, тому воно знаходиться в стані постійного вдосконалення і є, мабуть, найбільш проблемним і трудомістким аспектом роботи з електронним каталогом (ЕК).

Як показує досвід, користувачі віддають перевагу пошуку по мовах вербального типу ніж класифікаційного. Тому серед фахівців все більше усвідомлюється актуальність предметного введення і пошуку інформації. Виявляється, що грамотно складена предметна рубрика (ПР) дає найменшу кількість інформаційного шуму.

Але мова ПР є ефективним засобом індексування і пошуку інформації лише за наявності єдиної системи предметизації і стандартизованого словника (авторитетного файлу) ПР. В Україні розробка нормативних лінгвістичних засобів національного рівню все ще знаходиться в стадії проекту [1], тому сьогодні кожна бібліотека індексує документи на свій розсуд і стикається з низкою проблем.

У вирішенні питань ЛЗ медичні бібліотеки мають значні переваги за рахунок уніфікованого переліку предметних рубрик з медицини, який використовується для каталогізації документів і покладений в основу структури предметного каталогу (ПК).

Традиційно вважається, що ПК є додатковим по відношенню до алфавітного та систематичного каталогів. Але для відображення документів з прикладних наук ПК дуже зручний і тому набув поширення у спеціальних бібліотеках. Більш того, в медичних бібліотеках предметизація є обов'язковим інструментом індексування.

У Науковій бібліотеці Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) ПК є головним каталогом документів біомедичної тематики і ведеться приблизно з початку 30-х років ХХ століття. ПК включає бібліографічні записи (БЗ) книг, а також статей з періодичних і продовжуваних видань і на цей час налічує понад 1,5 млн. каталожних карток. ПК складається з двох масивів в залежності від способу організації.

Традиційно для індексування документів і ведення ПК медичні бібліотеки використовували інформаційно-пошукову мову (ПІМ) ПР Державної центральної медичної бібліотеки (ДЦНМБ, Москва) – науково-методичного центру бібліотек галузі колишнього СРСР. У зв'язку із створенням автоматизованої системи з'явилася потреба застосування нової ПІМ, здатної забезпечити адекватність і повноту пошуку в автоматизованому режимі і в мережі Інтернет. Такою мовою стала ПІМ медичних ПР Національної медичної

бібліотеки США – MeSH, значною перевагою якої є використання сучасної термінології всіх напрямів світової медицини і охорони здоров'я. У 1989 р. ДЦНМБ запропонувала всім медичним бібліотекам використовувати в своїй практичній діяльності російсько-англійську версію тезаурусу MeSH [8].

Таким чином, з 1991 р. «старий» ПК у НБ ХНМУ було законсервовано і розпочато другий предметний ряд відповідно до структури нового рубрикатору. Це співпало з початком автоматизації бібліотеки і створення ЕК на базі АБІС MARC. Спочатку використовувалися друковані версії тезаурусу, а з придбанням у 2008 р. АБІС ИРБИС, у внутрішньому форматі якої представлена електронна версія MeSH, з'явилася можливість автоматизованої предметизації.

MeSH (Medical Subject Headings) – це контрольований словник ПР, що використовується для індексування, каталогізації і пошуку інформації з біології, медицини, охорони здоров'я та суміжних наук. Перший офіційний перелік заголовків ПР з'явився у 1954 р, а у 1960 р. побачило світ перше друковане видання – 4 400 дескрипторів (рубрик). У 1963 р. вийшло друге видання, що містило вже 5 700 дескрипторів.

MeSH – це живий організм, який постійно розвивається. Регулярно ведеться робота з його підтримки, відображення новітньої термінології, удосконалення структури, відстежування міжпредметних зв'язків. Так, версія MeSH 2010 р. містить понад 25 500 рубрик.

Щорічний випуск друкованих видань було припинено у 2007 р. і в даний час тезаурус MeSH доступний тільки через Інтернет <http://www.nlm.nih.gov/mesh/>, де його можна не тільки переглянути, а й безкоштовно загрузити.

Спочатку створений англійською мовою, MeSH було переведено на інші мови, у т.ч. на російську. На жаль, україномовної версії тезаурусу MeSH не існує.

Розробкою, апробацією і впровадженням російсько-англійської версії MeSH займається Центральна наукова медична бібліотека Московської медичної академії ім. І.М. Сеченова Міністерства охорони здоров'я РФ (колишня ДЦНМБ). Ця робота ведеться спільно з Національною медичною бібліотекою США з 1989 р. Над удосконаленням форматів представлення оригінального тезаурусу MeSH, адаптованих до російськомовного середовища, працює також Науково-медична бібліотека Сибірського державного медичного університету (Томськ) [4,5,7].

Сьогодні MeSH використовується як ресурс авторитетних предметних рубрик з медицини в багатьох країнах світу, у т.ч. в пошукових БД статей Medline/PubMed. Тезаурус є зовнішнім засобом індексування документів для каталогізаторів і пошуковим інструментом для користувачів.

Структура тезаурусу MeSH

Тезаурус MeSH представлений в двох частинах (див. мал.1):

1. Алфавітний перелік термінів з перехресними посиланнями:

- дескриптори (або ПР) – характеризують предмет або зміст: назви органів, хвороб, лікарських препаратів, лікувально-профілактичних установ, професій і виробництв і так далі;
 - модифікатори (або підрубрики) – використовуються при індексуванні шляхом приєднання їх до ПР, щоб групувати разом документи, присвячені певному аспекту даної ПР;
 - інші терміни – синоніми або семантично зв'язані терміни, які є перехресними посиланнями до дескрипторів («см». та см. также»)
2. Ієрархічна структура («дерево»), що має 11 рівнів. Перший рівень ієрархії включає 16 основних категорій.

Мал. 1

Основними лексичними одиницями MeSH є дескриптори і модифікатори. Перші слугують для позначення предметів (тем), що описуються в документах, другі – для позначення аспектів дослідження цих предметів (історія, походження, призначення, дослідження, дія на предмет, його взаємини з іншими предметами і т.д.). При цьому кожній окремій категорії ієрархічної структури належить певний перелік модифікаторів, які при приєднанні відокремлюються від рубрик косою рисою або відображуються у круглих дужках. Дескриптори завжди відображуються великими літерами і зв'язані між собою системою перехресних посилань. Наприклад:

Предмет	Дескриптор	Модифікатор
Захворювання	ГЕПАТИТ	вирусология, генетика, диагностика, диетотерапия, иммунология, лекарственная терапия, профилактика и контроль, хирургия
Лікарський препарат	АНАЛЬГИН	аналоги и дериваты, вредные воздействия, диагностическое применение, прием и дозировка, кровь, моча, терапевтическое применение, химический синтез
Метод лікування	АППЕНДЭКТОМИЯ	классификация, методы, обучение, противопоказания, реабилитация, смертность, стандарты, уход

Перехресні посилання:

Метаболізм – см. Обмен веществ;

Костно-мышечная система – см. также Мышцы, Скелет, Сухожилия, Фасция, Хрящ.

Дескриптори згруповані в ієрархічному порядку. Окремий дескриптор може з'являтися в декількох місцях ієрархічного дерева. Кожному дескриптору привласнений один або декілька унікальних індексів (кодів), що позначають його положення в ієрархічному дереві. Причому положення дескриптора в ієрархічному дереві може змінюватися по мірі оновлення MeSH.

Наприклад, дескриптор «Новоутворення шлунково-кишкового тракту» (див. мал.1).

Лінгвістична структура дескрипторів

Дескриптор – уніфікований мовний вираз, представлений засобами природної мови, який відображає предмет документа і використовується для забезпечення контрольованого доступу до його змісту. Кожне поняття виражається однією, і лише однією формою дескриптору, і навпаки – кожен дескриптор виражає одне, і лише одне поняття (або групу однорідних/споріднених понять).

До складу дескриптору, як лексичної одиниці, входять окремі слова або словосполучення залежно від використовуваних граматичних категорій (іменників, прикметників, дієприкметників, числівників, союзів, прийменників). Однак основною мовною формою виразу понять у дескрипторах є іменники і словосполучення на їх основі в називному відміннику. Наприклад:

АДАПТАЦИЯ К ТЕМНОТЕ

БЕДСТВИЯ, АВАРИИ И КАТАСТРОФЫ

ВЫВИХИ

НАСЕКОМЫХ УКУСЫ И УКОЛЫ

НАУКА О ПИТАНИИ

СОЕДИНИТЕЛЬНОЙ ТКАНИ БОЛЕЗНИ

ТРЕТИЙ КОРЕННОЙ ЗУБ ФАКТОР VIII

При формулюванні ПР, виборі провідного слова широко використовується прийом інверсії, тобто зміна прямого порядку слів для виведення слова, що несе максимальне смислове навантаження, в позицію провідного. Наприклад:

ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК ДИСЦИПЛИНЫ
ЗДРАВООХРАНЕНИЯ СЛУЖБАМИ УПРАВЛЕНИЕ
КЛЕТКИ ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ФЕНОМЕНЫ
НАСЕЛЕНИЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ

В той же час стійкі термінологічні словосполучення представлені в прямому порядку слів, наприклад:

ГЕТЕРОЦИКЛИЧЕСКИЕ СОЕДИНЕНИЯ
НАУЧНО-МЕДИЦИНСКИЕ БИБЛИОТЕКИ
ПАРАЗИТАРНЫЕ БОЛЕЗНИ
ПИЩЕВАРИТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА

Тезаурус MeSH в АБИС ИРБИС64

НБ ХНМУ має достатній досвід організації і ведення ЕК, збереження даних, зокрема, в АБИС MARC і УФД/Бібліотека. У цих системах відсутня електронний варіант тезаурусу MeSH, тому предметизація документів здійснювалась вручну з використанням друкованої версії. На жаль, вже перші спроби імпортування фрагментів даних з цих ЕК до ИРБИС засвідчили серйозну розбіжність форматів, у т.ч. MeSH, і необхідність їх детального редагування. Але процес ручного редагування недоцільний, а розробка спеціальних конверторів або набору глобальних корегувань – складна. Тому було прийняте рішення законсервувати ЕК АБИС MARC та УФД/Бібліотека і направити всі зусилля на створення нового ЕК в АРМ Каталогізатор.

В АБИС ИРБИС64 тезаурус MeSH представлений у внутрішньому форматі як окрема БД. Остання (2009 р.) російсько-англійська версія тезаурусу налічує понад 77 100 дескрипторів/синонімів, об'єднаних між собою вертикальними і горизонтальними зв'язками.

БД забезпечена пошуковими словниками ключових слів, дескрипторів/синонімів, нижчестоячих термінів (категорій і підкатегорій), модифікаторів (підрубрик). Хоча технологія ИРБИС дозволяє редагування БД на предмет внесення нових термінів, це йде в суперечність авторитетному контролю.

Структура запису на прикладі дескриптору ЛЕКАРСТВА

Идентификатор дескриптора/синонима:R4470

Дескриптор/синоним (русский): ЛЕКАРСТВА

Дескриптор/синоним (английский): PHARMACEUTICAL PREPARATIONS

Коды MeSH: D26

Прямая ссылка на дескриптор

Обратная ссылка на синоним

Прямые ассоциативные:

РАСТЕНИЯ ЛЕКАРСТВЕННЫЕ
РЕЦЕПТОРЫ ЛЕКАРСТВЕННЫЕ
ФАРМАКОЛОГИЯ
ЛЕКАРСТВЕННОЙ ДОЗЫ РАСЧЕТЫ

Обратные ассоциативные

Подрубрики/модификаторы (русские): АН (аналоги и дериваты), ВО (воздействие облучения), ВВ (вредное воздействие), ВЫ (выделение), ДП (диагностическое применение), ИС (история), КЛ (Классификация), КР (кровь), МЕ (метаболизм), МО (моча), ПД (прием и дозировка), ПП (противопоказания), СР (снабжение и распределение), СЖ спинномозговая жидкость), СТ (стандарты), ХС (химический синтез), ХМ (химия), ЭК (экономика)

Аннотация: только ОБЩЕЕ и неспециф; /вред возд разреш, но учитывать также ЛЕКАРСТВЕННАЯ ТЕРАПИЯ /вред возд; политика индексирования: М - раздел 25; иметь в виду наличие рубрики ЛЕКАРСТВ ДЕТОКСИКАЦИЯ МЕТАБОЛИЧЕСКАЯ; КАТАЛОГ: не исп /каталоги (= КАТАЛОГИ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ) /словари (= СЛОВАРИ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИЕ) /закон (= ЛЕКАРСТВА, ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО); /антаг см ЛЕКАРСТВ АНТАГОНИЗМ; /закон см ЛЕКАРСТВА, ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО; /фармакокин см ФАРМАКОКИНЕТИКА; /фарм см ФАРМАКОЛОГИЯ; /отравл см ОТРАВЛЕНИЕ; /тер прим см ЛЕКАРСТВЕННАЯ ТЕРАПИЯ; /токсич см ЛЕКАРСТВ ТОКСИЧНОСТЬ

Идентификатор подрубрики/модификатора**Подрубрики/модификаторы (английские)**

Вид документа: 0

Подрубрики для справочника (русские)**Подрубрики для справочника (английские)**

Безпосередньо в ЕК для предметизації документів передбачені два окремих поля **996 MeSH** главная та **995 MeSH** неглавная, що повторюються для необмеженої кількості термінів (див. мал. 2).

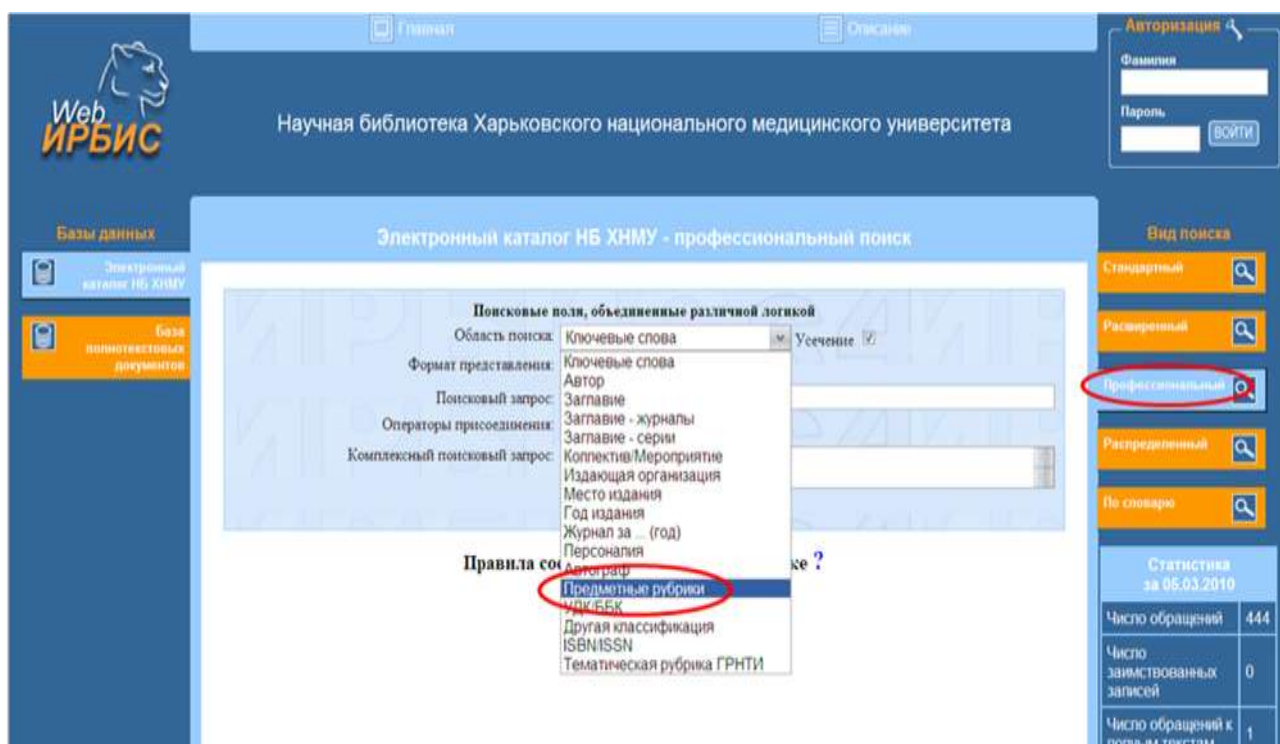
The screenshot shows the IRBIS64-ARM catalog interface. The search results are displayed in a table with columns for '№' (number) and 'Значение' (meaning). The entry '996 MeSH - главная' is highlighted with a red circle. Below the table, the full description of the document is shown, including the title 'Клиническая фармакология [Текст] : учебник / И. Б. Михайлов, И. Б.' and the ISBN 5-17-031108-0. The description also includes the MeSH classification: 'MeSH-главная: 1. ФАРМАКОЛОГИЯ КЛИНИЧЕСКАЯ - PHARMACOLOGY, CLINICAL 2. ЛЕКАРСТВА - PHARMACEUTICAL PREPARATIONS (диагностическое применение, классификация, прием и дозировка, противопоказания) 3. ЛЕКАРСТВ ТОКСИЧНОСТЬ - DRUG TOXICITY 4. ФАРМАКОКИНЕТИКА - PHARMACOKINETICS 5. ФАРМАКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ - PHARMACOLOGICAL PROCESSES (действие лекарственных препаратов) 6. УЧЕБНИКИ - TEXTBOOKS'.

№	Значение
606	Предметная рубрика
607	Географическая рубрика
690	Издательский индекс
965	Дескрипторы
610	Ненормированные ключевые слова
600	Персоналия - имя лица и/или заглавие (о не
601	Персоналия - коллектив и/или заглавие (о не
331	Аннотация
619	Службное поле-разделенные подрубрики
632	Службное поле: N поля 600 для копирован
996 MeSH - главная	1 *КН01 158.703.152*АФАРМАКОЛОГИЯ КЛИНИЧЕСКАЯ*ВРНАРМАСОЛОГИ, СЛИ
995 MeSH - неглавная	1 *КД26*АЛЕКАРСТВА*ВРНАРМАСОЛОГИКАЛ РЕПРЕПАРАТИОНЫ*М<ДТ><КЛ><ПД><Г

Мал. 2

Якщо БД MeSH дозволяє переглянути весь масив тезаурусу за тими чи іншими ознаками, то в ЕК передбачені тільки пошук і відбір необхідних дескрипторів за ключовими словами.

Для користувачів пошук в ЕК НБ ХНМУ можливий за допомогою модуля Web-ИРБИС. Професійний пошук серед інших видів пропонує також пошук за предметними рубриками, але виключно документів, що представлені у ЕК (див. мал. 3). На жаль, у Web-ИРБИС відсутня функція пошуку по БД MeSH, де користувач міг би зорієнтуватися у термінології при формулюванні запиту за допомогою перехресних посилань, або ознайомитися з ієрархічною структурою категорій тезаурусу.

Мал. 3

Методика і принципи предметизації

Предметизація – один з видів індексування, при якому зміст документів і запитів виражається засобами мови ПР, яка є контрольованою мовою.

Мова ПР тезаурусу MeSH відповідає основним вимогам використання контрольованої мови, що припускає обов'язкову наявність:

1. Масиву ПР (авторитетного файлу) із різноманітними зв'язками між ними – БД тезаурусу MeSH.
2. Уніфікованих правил предметизації – наявність стандартів та дотримання єдиної методики предметизації [2,3,6].
3. Авторитетного/нормативного контролю – регулярне оновлення і удосконалення структури БД MeSH з боку Національної медичної бібліотеки США.

Суть предметизації полягає в комплексі процесів:

- аналіз змісту документа;
- визначення основних предметів;
- вибір понять і термінів;
- формулювання ПР.

ПР – уніфікований мовний вираз, коротке словесне формулювання, в якому відображається предмет (тема) документа, той або інший аспект його розгляду, характеристика самого документа за його спрямованістю (теоретичною, практичною), призначенням (для кого і для чого) і формі (довідники, підручники, атласи тощо). Перевага ПР в тому, що вона є закінченою думкою і дає точну інформацію про документ, головне при цьому – адекватність. Тобто, при визначенні ПР провідним критерієм є потенційна цінність поняття для виразу змісту документа або його пошуку. Таким чином, можна сформулювати основні вимоги до предметизації: повнота, точність, лаконічність.

Згідно правилам індексування по MeSH для кожного документа визначаються головні дескриптори, які надалі можна використовувати для складання бібліографічних покажчиків; неголовні дескриптори, що забезпечують додаткові можливості пошуку; а також обов'язкові характеристики (модифікатори), необхідні для відображення об'єкту, методів дослідження, форми тощо. Такий комплекс дозволяє розкрити всі аспекти предмету.

Складні поняття можуть бути описані трьома різними способами: адекватний дескриптор, поєднання дескриптор/модифікатор, координація двох і більше окремих дескрипторів. Якщо певний термін відсутній в тезаурусі (найчастіше це назви нових лікарських препаратів, географічні терміни), він вноситься до поля **610 Ненормированные ключевые слова**.

Електронна каталогізація, зберігаючи основні принципи традиційної обробки документа, надає більше можливостей для використання предметизаційної ІПМ. Це пов'язано з тим, що в електронному середовищі питання про об'єм і кількість термінів індексування втрачає свою актуальність. У автоматизованих ІПС кількість ПР значно збільшується, що сприяє більш адекватному розкриттю змісту документа.

Предметизації підлягають всі види документів, які вносяться до ЕК: книги (монографії, довідники, навчально-методичні посібники), дисертації та автореферати дисертацій, статті. Предметизація – процес творчий, що обумовлюється індивідуальним підходом до кожного документу. Тому кількість ПР залежить виключно від його змісту, але, як показує досвід НБ ХНМУ, приналежність документа за типом чи видом теж має значення. Так, кількість рубрик для статей з періодичних видань та збірників варіюється в середньому від 3 до 7, для книг чи дисертацій 5-8. Але є і виключення, коли, в статті, наприклад, наводяться методи діагностики чи надається перелік лікарських препаратів; або підручник, назва якого узагальнена і потребує

детальної предметизації за темами окремих розділів. У таких випадках кількість ПР може збільшитися до 10-15.

За правилами на кожен ПР роздруковується каталожна картка для відображення у картковому ПК. Коли документ має значну кількість ПР, каталогізатор має право обмежити їх, вибравши провідні.

Тезаурус є двомовним, тобто кожний головний (російськомовний) дескриптор має еквівалент англійською мовою. Незалежно від мови представлених документів, предметизація здійснюється російською, але пошук за ПР у Web-ИРБИС можливий як російською, так і англійською мовами.

Використання тезаурусу MESH вимагає від індексатора і користувача певного знання наукової термінології.

Приклади БЗ

Соколова, И. М. Психофизиологические механизмы адаптации студентов : монография / И. М. Соколова ; Харьк. гос. мед. ун-т. - Х. : Изд-во ХГМУ, 2007. - 364 с. - Библиогр.: с. 315-359. - ISBN 978-966-2094-03-9

MeSH-главная: 1.ГИГИЕНА - HYGIENE 2.СТУДЕНТЫ - STUDENTS 3.СТРЕСС - STRESS (диагностика, классификация, терапия, этиология) 4.АДАПТАЦИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ - ADAPTATION, PSYCHOLOGICAL 5.АДАПТАЦИЯ ФИЗИОЛОГИЧЕСКАЯ - ADAPTATION, PHYSIOLOGICAL 6.СОЦИАЛЬНАЯ ДЕЗОРГАНИЗАЦИЯ - ANOMIE 7.ПСИХОЛОГИЯ - PSYCHOLOGY 8.ПСИХОФИЗИОЛОГИЯ - PSYCHOPHYSIOLOGY 9.ЗДОРОВЬЕ - HEALTH 10.СТРЕСС ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ - STRESS, PSYCHOLOGICAL (диагностика, терапия, этиология)

Амеліна, Н. В. Профілактика карієсу зубів і гінгівіту у дітей з порушеннями гепатобіліарної системи : автореферат дис. ... канд. мед. наук : 14.01.22 - Стоматологія / Н. В. Амеліна ; Ін-т стоматології АМН України. - Одеса, 2008. - 19 с.

MeSH-главная: 1.ДЕТСКАЯ СТОМАТОЛОГИЯ - PEDIATRIC DENTISTRY 2.КАРИЕС ЗУБОВ - DENTAL CARIES 3.ГИНГИВИТ - GINGIVITIS 4.ЖЕЛУДОЧНО-КИШЕЧНЫЙ ТРАКТ - GASTROINTESTINAL TRACT 5.ФОСФАТИДИЛХОЛИНЫ - PHOSPHATIDYLCHOLINES 6.ЗУБНЫХ БОЛЕЗНЕЙ ПРОФИЛАКТИКА - DENTAL PROPYLAXIS

Medical Biology [Текст] : the study guide of the practical classes course / O. V. Romanenko, O. V. Golovchenko, M. G. Kravchuk, V. M. Grinkevych ; ed. O. V. Romanenko. - Kyiv : Medicine, 2008. - 304 p. - англ. - ISBN 978-966-10-0040-6

Перевод заглавия: Медицинская биология

MeSH-главная: 1.БИОЛОГИЯ - BIOLOGY 2.УЧЕБНЫЕ ПОСОБИЯ - TEACHING MATERIALS 3.ЭКОЛОГИЯ - ECOLOGY 4.ПАРАЗИТОЛОГИЯ - PARASITOLOGY 5.ОБРАЗОВАНИЕ, СИСТЕМА ОЦЕНОК - EDUCATIONAL MEASUREMENT

Вырва, О. Е. Сравнительная оценка эффективности ривароксабана и эноксапарина в профилактике тромбообразования после эндопротезирования тазобедренного сустава. Результаты исследования RECORDI [Текст] / О. Е. Вырва // Ортопедия, травматология и протезирование. - 2009. - № 3. - С. 97-100.

MeSH-главная: 1.ЭМБОЛИЯ И ТРОМБОЗ - Embolism and Thrombosis (профилактика и контроль) 2.ЭНОКСАПАРИН - Enoxaparin (терапевтическое применение) 3.СВЕРТЫВАНИЯ КРОВИ ФАКТОРОВ ИНГИБИТОРЫ - Blood Coagulation Factor Inhibitors (терапевтическое применение) 4.ТАЗОБЕДРЕННОГО СУСТАВА АРТРОПЛАСТИКА ЗАМЕСТИТЕЛЬНАЯ - Arthroplasty, Replacement, Hip (обучение)

Кл.слова (ненормированные): ривароксабан

Безвужко, Е. В. Математичне моделювання значимості впливу чинників довкілля на рівень стоматологічного здоров'я (на прикладі 12-річних дітей Львівської області) [Текст] / Е. В. Безвужко, Т. Г. Гутор // Український стоматологічний альманах. - 2008. - № 4. - С. 54-57.

MeSH-главная: 1.ОКРУЖАЮЩАЯ СРЕДА - ENVIRONMENT 2.ДЕТИ - CHILD 3.ЗУБНЫЕ БОЛЕЗНИ - TOOTH DISEASES

Кл.слова (ненормированные): Украина -- Львовская область

Таким чином, ППМ MeSH забезпечує:

- можливість повно і точно передавати зміст документа;
- однозначність тлумачення запису;
- можливість багатоаспектного комплексування;
- можливість внесення змін;
- достатню простоту і зручність процесу предметизації, інформаційного пошуку і ведення системи.

Корпоративна каталогізація

Технології ИРБИС відкрили для НБ ХНМУ перспективу участі в корпоративній діяльності. На сьогоднішній день в Україні склалися дві корпоративні системи медичних бібліотек, кожна з яких об'єднує як обласні наукові медичні бібліотеки, так і бібліотеки медичних вузів. Обидві корпорації працюють на базі одного програмного продукту – АБИС ИРБИС, мають схожі цілі. Проте є істотна відмінність в технології предметизації медичної літератури. А саме: наявність або відсутність у внутрішньому форматі ИРБИС тезаурусу MeSH і, як наслідок, – використання стандартної електронної версії або унікальної БД предметних рубрик, самостійно створеної на основі друкованої російськомовної версії (Москва, 2000 р.).

Наявність електронного тезаурусу MeSH дала можливість НБ ХНМУ приєднатися на початку 2009 р. до корпоративної співпраці бібліотек під головуванням Національної наукової медичної бібліотеки України і стати учасником створення Зведеного електронного каталогу медичних бібліотек України. Це дозволило істотно скоротити ресурсні витрати на відображення аналітичного розпису медичних журналів і активно поповнювати ЕК за рахунок імпортування запозичених записів.

Серед переваг участі в сумісному проекті можна виділити:

- безкоштовний доступ до корпоративних БД;
- розвиток бібліотечного сервісу;
- скорочення ресурсних витрат при каталогізації документів;
- обмін досвідом.

Проте при впровадженні корпоративних технологій НБ ХНМУ зіткнулася з певними труднощами, зв'язаними, насамперед, з використанням в бібліотеках-партнерах різних версій АБИС ИРБИС (32/64) і БД тезаурусу MeSH (2000-2009). Це з'явилося причиною деяких розбіжностей в термінології та технології заповнення полів БЗ, тому після їх імпортування необхідним етапом є подальше редагування.

Висновки

Переваги використання тезаурусу MeSH:

- централізована підтримка актуальності авторитетного файлу ПР;
- скорочення витрат при каталогізації документів;
- підвищення якості наукової обробки документів;
- можливість обміну даними в процесі корпоративної каталогізації;
- більш ефективний пошук інформації.

Проблеми використання тезаурусу MeSH:

- відсутність національного авторитетного файлу ПР MeSH;
- необхідність регулярного придбання оновленої версії;
- наявність різних версій АБІС ІРБІС і БД тезаурусу MeSH при корпоративній каталогізації;
- відсутність термінів, що відображають національні особливості медичної предметної області (особливо це стосується категорій з охорони здоров'я та географічних дескрипторів);
- необхідність використання ключових слів при появі нових термінів, відсутніх в MeSH;
- відсутність функції пошуку з використанням БД MESH в Web-ІРБІС.

Таким чином, предметизація з використанням тезаурусу MeSH є необхідним процесом індексування документів для підвищення якості БЗ і розширення пошукових можливостей, а також здійснення лінгвістичної сумісності ЕК медичних бібліотек.

Література

1. Вилегжаніна Т. Проблеми створення національного авторитетного файлу предметних рубрик у бібліотеках України [Електронний ресурс] :Матеріали Міжнародної наукової конференції "Проблеми вдосконалення каталогів наукових бібліотек" (Київ) /Тамара Вилегжаніна. – Режим доступу :
http://www.nbu.gov.ua/books/19/kyiv_97/202.html
2. ГОСТ 7.66-92 Индексирование документов. Общие требования к координатному индексированию. – М.: Изд-во стандартов, 1992. –14 с.
3. ДСТУ ГОСТ 7.59:2003 Індексування документів. Загальні вимоги систематизації та предметизації. – К. : Держстандарт України, 2004. – 5 с.
4. Карауш А. С. Конвертирование оригинального тезауруса MeSH в формат RUSMARC [Электронный ресурс] / А. С. Карауш, Н. А. Мешечак, О. С. Колобов // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : Труды 11-й Международной конференции «Крым 2004». – Режим доступа :
<http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/39.pdf>
5. Колобов О. С. Представление тезауруса MeSH в формате RUSMARC посредством протокола Z39.50 [Электронный ресурс] / О. С. Колобов, Н. А. Мешечак, А. С. Карауш // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : Труды 11-й Международной конференции «Крым 2004». – Режим доступа : <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/43.pdf>
6. Методика индексирования медицинской литературы по MeSH : Практическое пособие для индексаторов / Сост. Н. Ф. Ломова, В. И. Михайлов; ГЦНМБ. – М.,1993. – 56 с.
7. Мешечак Н. А. Особенности каталогизации и поиска с использованием внешнего тезауруса MeSH [Электронный ресурс] / Н. А. Мешечак, О. С. Колобов, А. С. Карауш // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : Труды 11-й Международной конференции «Крым 2004». – Режим доступа :
<http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/76.pdf>
8. Рекомендации по ведению предметного каталога на основе тезауруса MeSH с использованием карточек ГЦНМБ / НПО «Союзмединформ», ГЦНМБ. – М., 1991. – 20 с.